

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Eustakia Agiriano Zuazua

*Aramaio, Araba
(1924)*

Aurkibidea

Biografia

Suñia auzoko Palazio baserrian jaio zen. Aita etxekoa eta ama Aretxabaletako Egilor baserrikoa zen. Bost seme-alaba izan zituzten, Eustaki gazteena. Untzillako eskolara joan zen zazpi urtetatik gerra hasi zen arte, Julia maistra burgostarrarekin. Gerra ostean jarraitu zuen eskolan aldi batean, Mikaela Portilla maistrarekin. Bizi guztia eman du jaio zen baserrian. Aretxabaletako Isurieta auzoko Olabe baserriko Antonio Zubizarretarekin ezkondu zen eta zazpi seme-alaba dituzte.

Zintak

ARA-037

- **Proiektua:** Aramaioko sineskerak eta ohiturak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lizarralde, Saioa
- **Data:** 2000-10-19
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** Mini Disc
- **Kodifikatzailea:** Alberdi Bilbao, Itziar

ARA-038

- **Proiektua:** Aramaioko sineskerak eta ohiturak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lizarralde, Saioa
- **Data:** 2000-10-19
- **Iraupena:** 30 min
- **Euskarria:** Mini Disc

ARA-084

- **Proiektua:** Aramaioko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Elortza, Kepa
- **Data:** 2009-12-01
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Elortza, Kepa

Pasarteak

1. Antzinako bizimodua

- **Erref:** ARA-037/002

- **Iraupena:** 0:00:50. **Hasi:** 00:00:20. **Bukatu:** 00:01:10
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Eustaki Agiriano. Senarra, Aretxabaletakoa. Palazioko alaba, bertan bizi da oraindik ere. Baserriko bizimodua, gogorra. Seme-alaba asko; gehienak etxean jaioetakoak.</p>

2. Dragoiaren ipuina; gerra garaian ere Batailoi baten izena

- **Erref:** ARA-037/005
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:03:17. **Bukatu:** 00:05:11
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Dragoiaren ipuina. Arrasatera dragoi bat joaten omen zen, eta aldiko pertsona bat jaten zuela esaten zen. Gerra garaian, Arrasateko milizianoek sortu zuten batailoiak "Batall&ocute;n de Dragones" izena zuen.</p>

Transkripzioa

- Ipuiñek, dragoiena eta. Lehengo egunien oso ondo kontau zauen...
- Dragoiena? A, Bai. Batzuk beste modu baten esaten daue, ezta? Mondraure etorten zan dragoi bat, ezta? Zuk entzunde eukiko dozu. Batzuk esaten daue beste modu baten, bestiek hala modu baten, nik halaxe esaten, gure aittek halaxe esaten auen. Arrasatera etorten zan dragoi bat, ez dakit nungo mendittik etorten zan...
- Murutik, ez?
- Murutik edo, bai, mendittik. Eta biher izeten auen bat jan, jateko biher izaten auen bat. Eta aldiko bat jateko, eta aldiko bat. Eta, toketan jakonak jan eta kitto. Ez dakizu? Bota [zientotik] bat eta neu igual eta zeu igual, jan eta mendire, holaxe dragoioi.
- Egunien bat edo zenbat?
- Egunien bat!
- Egunien?
- Bai. Edo astien edo. Bueno, esan deigun astien. Iguel izengo da "entre semana". Segun zelakue dan. Txikitxue bada, bueno. Bueno, eta, allegau jakon txandie zeorri, errementerixen alabiei, allegau jakon txandie. Errementerixen alabiek, e, txandie allegau jakon, errementarixek ein auen halakoxe puñal luze-luze, burdiña bat egin auen, ezta? Eta ahue zabaldute auela alabie hartzeko, dza! sartu utsen eta haretxek hil auen. Eta hori hala esaten daue. Eta, "Dragon", hemen milizianuek ibili zien gerra denporan, ezta? Konpaiñiak konpaiñiak, eta Mundraueko konpaiñia zan "Batallón de Dragones".
- Bai, e?
- Bai, "Batallón de Dragones", bai. Dragones euken e, buzuen e, dragoi bat ebixen.
- Eta zelakue zan dragoie?

- Dragoie, ba...
 - Zenbat buru euken?
 - Zu, hori, "eso no me digas!". Bat eukiko auen! Aho haundi bat eukitten auen, e!
 - Eta hegaz egitten auen?
 - E, dragoi, anemalixie! Anemalixie!
 - Hegalik edo baeuken?
 - A! Ez dot pentsetan. Hola, hor kokodrilo moduko, "un bicho de esos". "Oye, tampoco he visto, e!". "Sobre poco, sobre poco" je, je. Imajen, hola, bajau ...
 - Ez utsuen kontetan nundik behera bajaketan zan Mundrauera eta?
 - Hori esaten auen gure aittek, esaten auen, esaten auen.

3. Fraidea sermoiak ematen

- **Erref:** ARA-037/006
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 00:05:11. **Bukatu:** 00:08:21
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

<p>Aitari entzundako antzinako ipuina. Aramaiora jende "rebeldea" joaten omen zen, eta abadeak fraide bat ekarri zuen sermoiak botatzera.</p>

Transkripzioa

-Nik esango dutsut oin beste bat. Aramaixokue esango dutsut. Bueno, lehen be esaten ekin naz. Ba Aramaixon jente rebeldie, ezta? Ba ba ba famie! Zeroi, [...] ez dakit, antziñe, ba txartxue. Ba abare horrek ezin domiñau ta. Aste santuetan, oin be egoten die ba frailiek. Oin gutxia, baina lehen egoten zien, gure gazte denporan. Frailiek aste santu danetan elixa danetan egoten zien, sermoiekin eta, konfesiñuek eta ene, negar erain eta holakotxiek. Bueno. Aramaixon. Ta abariorrek ezin domiñau, ta ekarri auen fraile bat. Eta, ba, jente txarra, batak bestiei parkaketan ez dutsena, jentie. Ta abariorrek esan utsen, herriko abariei esan utsen beste frailiek: "Bueno. Honek bai esan...". "Parkatuko dutsezue /parkatukutzezue/ akarri?" ta ixilik danak. "Bai esaten ez badaue, hor kamaran eukiko dittut bai, belak, ezta? Kaja baten. Jareingo dutseu /jareingutseu/ belai". Kamaratik bentanatik behera elixara, ez dakitzu? Gero demoniuek eta "kua! Kua!". Ta "A cualquiera, a cualquiera!". Ta beno. Ta, ba, hola. Ta ba abariorrek, frailliorrek, pulpittotik "Onak izen biher da /bida/, parkatu, gauza txarrak ez da ein biher, umiek [esan] biher daue... parkatuko dutsezue /parkatukutzezue/ batak bestiei?" ta "bai" iñok be ez. Danak ixilik, ezta? Barriro be hiru bidar "parkatuko dutsezue /parkatukutzezue/? Demoniue etorriko jatze gero zerutik! Parkatuko dutsezue /parkatukutzezue/?" ta ixilik. Eta "Bota, bota Jaungoikuek zerak, bota, bota infernuko diabruiek!" Etorri ta belak goiko horrek bentanako zulotik bota dittu elixara belak, ta belak elixan gabien argirik eta... "Kua! Kua!" ezta? Belok larri. Ta abarie "A cualquiera! A cualquiera!" Edozeiñi. "A cualquiera!" ta "Bai, bai, bai, jaune! Bai, bai, bai!". Danak baietz, ezta? Dominau zittuen. Dominau zittuen, bai. Ta gero beste baten... "A cualquiera! A cualquiera!" horixe ba "kua! kua!" belok ta ba "a cualquiera!" ba edozeiñi ebaketako. Ta ene! danak "bai, bai,

bai“ danak parka eske eta. Ta beste baten hola, ta beste baten... Famie txarra, Aramaixok beti, txarra baiña famie. Ta beste baten be hola ta, igual, orduen be ezin domiñau. Ta, bueno, ba abariek pentsau “Ba ilintixek ipiñi biher dittuu kamaran. [...] ifiniko dittuu ilintixek, ezta? Sartute. Eta bai! esan artien [laga] ta aber, parkatuko daue, bata bestiei parkatuko dutse. Ta iñor ixilik bada, botako dittugu ilintixok”. Eta barriro hoixe ta esan ta esan ta ixilik jentie, ta “parkatuko dutsezue /parkatukutzezue/ bata bestiei? Izengo zare onak?” ta ixilik, eta “Jangoikue, bota, bota honei sue, sue Jangoikue! Suuue!” eta “xiii” elixe erdittik ilintixek, ezta? Goittik. “xiii! Xiii!” ilintixek, ta danak kurriskeka “bai, bai, bai, bai!” danak, Jangoikuek sue botata, kurriske baten eskuek zabalduta han... Horrek gure aittek kontetan uskun, e. Horrek gure aittek kontetan uskun ta ba... antziñe... -Zelan esan dozu, ilintixek?

-Ilintixek. Suten egoten da, ba, zera sartute, egurre, ez dakitzu? Ta erdi erreta, ez dakitzu? Sartzen dozu sutan, hola egur bat. Ta erdixe erreten jatzu, ta gero ba keie ta hareik “shhh” elixa erdire, ta “Ene!” jente dana kurriskeka “bai, bai, bai! Barka!” [alkarri ebatute] ta holaxe domiñau. Holan, holan, bueno hola esaten zittuen ta, beno, ba... Jesus, ba niri bakarrik nauenien horreik goguen eukitten jaittunat.

-Eta zelan akabetan zan hori?

-Ba ba ba kitto! Bata bestia parkatu zan ta ya esta. Parkatu zan ta ya esta.

-Danak konbentzirate.

-Bai. Konbentzirate, ba baten belakin ta bestien su horreaz.

4. 'Pernando amezketarra'ren ipuinak

- **Erref:** ARA-037/007
- **Iraupena:** 0:03:49. **Hasi:** 00:08:21. **Bukatu:** 00:12:10
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Aitak ipuin asko kontatzen zituen. Pernando amezketarraren ipuinak.</p>

5. 'Pernando amezketarra'ren ipuinak

- **Erref:** ARA-037/008
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:12:10. **Bukatu:** 00:13:32
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Pernando amezketarraren ipuinak.</p>

6. 7 otsoen ipuina

- **Erref:** ARA-037/009

- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:13:32. **Bukatu:** 00:14:54
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Amak kontatzen zituen ipuinak. 7 otsoen ipuina.</p>

Transkripzioa

- Kontau zeuen aurrekuen otsuena, holan, umiei e...
 - Bai, ba, oooh, zazpi otsuena. Hori gure amak esaten uskun, e! Eta gu [mirarik esaten dau] hori gure amak zertu, gu engaiñetako, gure amak, e, asmaute [igual] ez dakit, ba, gu orrazketan, ba ez auen gure izeten orrazketan, orra..., zorrizek be igual eukiko gittuen eta. Goguen dauket: olixue egin eskuen, eta busti, eta orraztu eta orraztu. Hola jarri sillatxo baten, eta ni, bla!, ni eta beste batzuk be jarri hola, lurrien, ezta. Eta hola, amak hartu hola, orraztu. "Ala, esan kontuek, ama!", eta, orraztuaz eta. "Ba, zapi otsuena esango deusuet". Ba zazpi otsuena. Eta ... "Ba, egun baten ortuen zien zarata haundiek, eta neskatiillatxo bat juen zan orture eta etorri jakon amai: "-Ama.ama, ama! Ortuen zazpi otso". Eta "- Ene, ene, ene, zazpi otso asko die!". "-Ba, sei edo bai!". Eta "- Sei otso, sei otso, sei otso! Ene, harrapetan bazau!" Eta, "Ba zarata haundiek die. Hortan bost izengo die". Eta "- Bost be asko da baiñe!" "-Ba, behintzet lau izengo die!" Eta "-Ene, [bait eta muti] lau otso, lau otso egongo die ba?" Eta "- Zaratak diela, hiru behintzet baietz!" Eta hor bajau zien bille eta bi... "- Baiñe, baiñe, isilik egon hadi, ez da egongo otsue!" Eta "-Ba, behintzet bat bada, zaratak die-eta!" "- Aber goazen ba!" Eta juen zien eta txittak! Ra-ra-ra! Txittak, txittak! Eta "- Ene! Ba nik pentsau dot otsuek diela!" Eta txittak aztarka, txittak aztarka. Eta "Qué más?"

7. Maritxu neskatiillatxoaren ipuina

- **Erref:** ARA-037/010
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:14:54. **Bukatu:** 00:17:44
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Maritxu neskatiillatxoaren ipuina.</p>

Transkripzioa

- Zazpi otsuena, bai, zazpi otsuena. Eta gero Maritxuna, beste bat, bai.
 - [...] gaiñien dauena?
 - Bai, Maritxuna. Bai, Maritxu... Horreik umiok be badakixe. Honeik mutikuok be badakixe hori, neuk kontaute. Ba, Maritxu zan ba, dana kontu bat, ezta? Maritxu itxi auen, ama juen zan mezeta, eta itxi auen zazpi koltxoien erdixen Maritxu neskatiillatxue. Hotz auen -honei umioi holan esaten dutset- "hotz auen, hotz auelako, epelien egon, epelien egon bida". Hola. Hotz euelako itxi auen koltxoi erdixen itxi auen, eta bera juen zan

mezeta. Eta umiok ahue zabalik. Lobak be eukitten dittut ba nik, eta danak ahue zabalik eta: "Eta gero? Eta gero?" eta "Egon ba, esango dutsuet eta!". Eta gero etorri zan mezetatik, eta txakurtxo bat eukien txiki-txikitxue atien lotute. Ta hak txakurtxuek amai esaten utsen, e: "Txau, txau, txau!". Maritxu eukien neskatala horrek eta ijittano bat ikusi auen bentanatik -nik esaten dutset ba guk bentanatik, esaten dutsau gure umiei ezta? Hortik esparrutik bene-benetan egoten zien eta. Bentanatik ijittanuek ikusi auen bakarrik auela, sartu zan bentanatik, ta hartu neskatalatxue eta ri,ra! kendu utsen kopetatxuko txorixek, eta abarkatxuek eukien, abarkartxuek, eta danak, bere arropatxu danak sartu zittuen, zulo bat egin eta ortuen sartu zittuen danak, ta, kopetatxuko txoritxuek eta danak. Eta bera hil auen, eta hartu auen iztertxuek, odola, gibeltxuek eta, hestetxuek sartu zittuen han. Eta hartu auen gibela eta danak hartu zituen eta goiko basoa eruen auen, eta egin auen sue, eta egin auen odolostetxuek eta gibela jan auen. Eta txakurrek esaten utsen "Txau, Txau, Txau! Maritxu zuluena dau!" Eta bere amak: "Ixilik egon hadi!". Eta barriro: "Txa, txau, txau, Maritxu zuluena dau!" Eta txakurrek [iruaburua] ta: "Txau, txau, txau, Maritxu zuluena dau!" Eta ama hori juen da, eta Maritxu, zera, koltxoi danak ikera eindda. Eta koltxoi bat [eta ire dana] bi koltxoi, hiru koltxoi, lau koltxoi eta bost, eta Maritxu falta. Ama negar baten! "Txakurre, non da Maritxu??", "Maritxu zuluena dau!, Txau, txau, Maritxu zuluena dau! Maritxu zuluena dau!" txakur horrek. Ta "non dau?". Txakurrei jarein eutsen kataitik eta txakurre arineketan orture. Orture juen da eta txoritxuok ta kopetatxue ta hantxe, zulue egin eta hantxe tapaute. Ta, bueno, eta holaxe begittu auen -neuk erdixek neuk asmaute, baiñe nik holan esaten nutsen-. Gero begittu auen basora eta basoan keie! Eta abixau eutsen gaurdia zibillei [aittek] eta abixau eutsen gaurdia zibillei eta juen zien eskopetiaz, eta hantxe, klaro, dana han buzkentxuek eta odolostetxuek jaten eta gibeltxuok jaten ijittanuok hantxe, umetxuenak jaten. Eta gaurdia zibillok bau! jo utsen tirue eta jo auen eta bota. Gero ixegi auen arbolan, emun utsen sue eta erre auen. Eta, ba, erre auen eta, oin be ezdakizu ezta? eta negar ta negar ta negar ta negar. Zer egingo dogu ba? Ba, oin ekarriko dogu beste Maritxu bat eta horreik kopetatxuko txoritxuok eta danok gordeta ifiniko dutsau bera eta ifiniko dutsau beste txoritxo bat eta "kolorin kolorau este kuento se ha terminau", eta ekarriko dutsau beste txoritxo bat, beste Maritxu bat, beste Maritxu bat. Bera, bera ji, ji, ji, [ni enau aitzela gure aittek aitzela], nik asko nekixen [lehenabi], de momento ez dutsut ba esaten, neu urtie be ez jatela akordetan momentuen.

8. Anbotoko señoia

- **Erref:** ARA-037/011
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:17:44. **Bukatu:** 00:19:27
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>"Anbotoko señoia"ren ipuina.</p>

Transkripzioa

- Ta Anbotoko señoie ta...

- A, bueno, Anbotoko Señoie be, ez dakit ba, hori modu askotakue da hori,

Anbotoko Señorienak. Baiñe horrek, beheko etxeko gizonak, hildde da ezta?, ta haren semie be hildde da, baiñe hark esaten auen, hark esaten auen, e, bera etorrela errotatik, han beheko errotatik etorrela, gabe baten, ta auela iretargixe, ta han beheko [par] hortxe, zera, hortxe oin ezta, etxe bat ez dakit zer auen han, eta hantxe bera hantxe arbola [istan] honutze etorrela, egundoko argitasun haundi bat [ene, ene! Anboto señorie ete jatok!]. Tenteixe, eta bera jarri zan, parien pasau arte, hemen tentei ostien. Ta tentei ostien ez zala ikusten, ta gero han pasau zanian parien, pasau zan hona, beste tentei oster. Ta pasau zala ta horra pasau zala, hark. Eta jentie sinistute auen lehenau edo, nik ez dakit nik, jentie sinistute. Argitasunien jueten ziela eta esaten auen e!

Ta Martin Abade be. Gure aittek esaten auen, ez dakit bera edo bere aitte ibiltten zan hementxe zelaixen, liñue, ezta? Liñue da telie egitekue. Saille holaxe auela, bete-bete-beteta. Ta, abadie mezie emuten Untzillen ta, ez dakizu? [cuentos y verdades] , mezie emuten Untzillen, ta sagrarixo denboran e, bere txakurrek “Au, au, au, au!” zaunkeka kaza txakurre. Ta ezin [ezin] juen, mezie [emuten] eta, urten aiñeketan, hartu eskopetie eta txakurraz zeorri jarraiketan ezta?, ez dakit ba zer zan. Martin Abade esaten auen e, erbixei zerrate auen. [Martin zan] abadie Martin zan txakurraz, eta bzziii! Ekin zala aiñeketan eta ez auela, iñork be ez auela ikusi. Ta esaten auen, gure aittek esaten auen, esan, bere aittek esaten auena, hau [sagarrondoko] soluau, holaxe trillaute rrrraaaa saille ta “Au, Au, Au” entzuten ziela zaratak, zaratak izaten ziela, bai, eta esaten auela haxien, airien ebilela abadioi ta, abadioi eta txakurroi airien ebitzela. Eta hori, brruuu, etzindde geratu zala hori liñuoi, etzindde geratu zala. Nik ez dakit hola izan leikien, baiñe ipuiñek holantxe izeten zien, bai.

9. Antzinako ipuina

- **Erref:** ARA-037/012
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:19:27. **Bukatu:** 00:20:56
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Antzinako ipuina; mutikoen gaiztakeriak.</p>

Transkripzioa

-Ta gero, Barrautsen be bai, Barrautsen be [zeristorik] baiñe gizon geiztuek ziren hareik, gure aitte-ta be, nire aitte-ta be, granujak, beste granuja bat eukien hemen etxien, granujie. Eta Barrautsen hantxe goixen sagastoixe eukien, ta Barrautsen han goixen, ta egin zittuen ba, txabola moduko bat eukien. Neu be akordetan naz ha non zeuen be. Ta han barrikak beteta, ezta? barrikak beteta. Ta gaiztuok pentsetan beti “hurrengo zer egingo juau?”, “Ba, hurrengo egingo juau Barrausko etxaburure juen eta barrikak zulotuko jittuau. Ezin bajittuau zabaldu, zulotu ein biher jittuau barrikak”. Fuen, basuetatik, Bolinburu aldeko basuetatik bueltan, juen, ez dakit ba, gabez edo, juen ta, lau o bost barrika, barrikak illaran esaten auen eta, barrika danak zulotu [dittue]. Batzuk zabaldu, baiñe zulotu, kanpotik zulotu be, brou brou, brou, sagardaue, Barrausko etxeraiño goittik behera dana sagardaue. Enee! Ta hurrengoko egunien hango jaleue, baten batek

sagardau [·] apurtu [deutsela]. Ta mutiko granujak. I·;or akordau be ez, i·;ok... eurak ixilik, eta, zer pasau ete zan, eta nok ein ete auen, eta eurak ixilik. Gero, beste egun baten e, ha [Beheko etxeko gizona] ·;orduen errota jueten zan orduen jentie·; ha [Beheko Etxeko) gizona badator [·] [Beheko] Etxeko gizonoi e, bajaton e, errotatik badator eta, ha beheko... ha andrie ·;pezeta bikue [esaten euen], pezeta bi be askotxo izengo zan·; behintzet mailluketan harri baten gai·;ien dobletan ebillela, ezta? Hola! Bihurtu, ez dakizu?, doblau. Ta ·;Zer dabitzu?·; eta ·;Zer dabiran? Niri hori ein ostena /eistena/ hauxe letxe kiribildute geratu dailla!·;. Ta pezetie dobletan ebillela, dirue dobletan ebillela mailluketiaz. Ta hori egixe zala esaten auen gure aittek, bai, bai, eurai pasau jatien eta, eurak, eurak zien granujak.

10. Gaztetako ibilerak; errondak

- **Erref:** ARA-037/014
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:23:43. **Bukatu:** 00:24:45
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

<p>Gabonetako errondak. Gazteen gaiztakeriak.</p>

11. Mutil-taldeen arteko borrokak

- **Erref:** ARA-037/016
- **Iraupena:** 0:00:32. **Hasi:** 00:27:16. **Bukatu:** 00:27:48
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

<p>Gaztetako ibilerak. Inguruko auzoetako mutil-taldeen arteko borrokak.</p>

12. Umeen arteko borrokak

- **Erref:** ARA-037/017
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:27:48. **Bukatu:** 00:30:07
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

<p>Inguruko auzoetako umeen arteko borrokak.</p>

13. Umetako kontua

- **Erref:** ARA-037/019
- **Iraupena:** 0:03:32. **Hasi:** 00:30:17. **Bukatu:** 00:33:49
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

<p>Umetako kontua; abadearekin gertatutakoa.</p>

14. Laminak. Sorginak noiz amaitu ziren

- **Erref:** ARA-037/020
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:33:49. **Bukatu:** 00:37:00
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Laminen inguruko ipuinak. Aitajaunak kontatzen zituen sorgin kontuak. Eibarren pistolak egin zirenean amaitu omen ziren gauza guzti horiek.</p>

Transkripzioa

- Elkarrizketatzailea1: Ta lamiñek, lamiñek entzun dozu zerbait [...]?
- Elkarrizketatzailea2: Bai, kontau ostezun lehengo egunien, arropak garbiketan egozela eta [...]
- A, ba, bai! Hori be lehenau, hori be gure aittek esaten auen, haik aittejaunen kontuek, bai! Hor beheien, beheko erreka zuluen, erreka zulue, ezta? Eta hemengo jentie, ba, jueten zan. Medikue be hortxik, medikue be hortitxik ibiltten zan. Hemendik e, Torralde, e zeretik, Mazkarragatik Salasangura, bidie auen, sendatxo bat auen, atajue. Ta handik gabien badator, ta bla, bla, bla, erreka zulue, beheie, eztok? komo si no, sorgiñek egotie. "Sorgiñek ete jazek?". Eta, goittik behera, beheko erreka zulora, eta hola. Gero gora igo behar auen Suiñaboluetara, eta, bera erreka zulora aillegau da eta, hango zaratie sorgiñok!!! Hango zaratie, ha mutillok. Eta bla, bla, bla! Arropa garbiketan eta, ebitzela. Zzzia!!! Bai! Zera: bla, bla bla, joten erropak! Bla! Hartu dau aurrien haxiek, haxe bat, zzziiii!!!, eta errekie auen leku daneraiño eruen auela errekaik erreka haxiek aurrien. Eta Asentzio peien geratu zala errekiok, eta hantxe akordau zala bera. Ba oin ez dakit horreik egixek ala guzurrek. Eta, bestela, anillek itxi zittuela sorgiñek han ahaztute, jaboiek-eta itxi zituela ahaztute, eta ba horreik esaten zittuen. Eta nik ez dakit, bene-benetan egoten gintzen orduan.
- Zelakuek zien eta komentau eutsun?
- Sorgiñek, bez, ikusi ez zen egiten, sorgiñek ba, badakizu: bruja, bruja, neure ulien antzekuek. Hola, brujas, ba ...
- Eta normalak, holan, hankak eta normalak eukien [...]?
- Ba ez dakit ba nik, egi esan, sorgiñek ba um, um, ze bat izengo zan biherbada. Ba ez dakit nik, e, ikusten ez dan gauzan bat edo.
- Eta okerkerixak egiten zituen edo lagundu [...]?

- Sorgiñek ba, hombre, sorgiñek, ez dakizu? “Es una bruja” eta, ez dakizu zelan esaten dien. “Sorgiñe, hori sorgiñe hutse” eta.

- Onik ez auen [eitten]?

- Ez, ez ez. Ez dot pentsetan, ez. Beti, sorgiñe beti txarra.

- Lanak eitten edo baserrixek egiten edo eliza garbiketan edo ez auien lagunketan?

- Ez, ez, ez. Hortaikuek ez, ez, beste, bestelakuek.

- Eta pertsonak sekuestrau edo [eitten auien]?

- Ez, ez, ez.

- [...]

- Akaso beste batek esango deutsu sekuestrau ete zittuen, nik be danak ezin ba jakin.

- Eta zer zabitzen hori, anille itxi auiela sorgiñek [...]

- A, ba, sorgiñek, prisezka. Egune zabaldu, eta egune zabaldu eutsenien, ba, prisezka jaboie eta anillie bertan itxi zituela ahaztute. Egune zabaldute, itxurie gabez ibiltten die. Egune zabaldu eutsenien, han itxi zittuela ahaztute, eta, horreik ipuiñek, horretxeik die ba ipuiñek, hola ez die izengo baiñe hola ifinitteko ipuiñek izengo die edo, ez dakit ba. Beste batzuk gero esaten auen ba, bueno, horreik gastau ziela pistolak ein zienien Eibarren, ezta? ba horreik gauzok gastau ziela. Hori horixe eulixoi be, hementxe jabik ba! Eta ...

- Lamiñak esaten zen, [erreka onduen] lamiñak egoten zien.

- Lamiñak bai. Lamiña edo bruja, lamina, laminak. Bai. Beste batzuk izengo die.

- Bai. Eta hankak normalak eukien?

- Ez dakit ba nik, zu maja! No, “hori izengo da sorginkerixan bat” esaten da, ez don? Esaten da [...] zuk egiten duzu, e, inork be egiten ez dauen gauza, “horrek ein dau sorginkerixie”, esaten da, ezta?, ba, aide bat edo, haxe bat edo, ez dakit ba nik, ez dakit ba nik.

- Eta ba auen berbaik salbetako, berba majikoik edo?

- Berbaik apenas, berbaik apenas. Harek tzzzii!!, hartu dau haxe batek eta urek, uretan bakarrik egoten die brujok eta, ure akabau zala Asentzio peien eta hantxe akordau zala, hantxe akordau zala.

15. Sugea eta behiaren ipuina

- **Erref:** ARA-037/021
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:37:00. **Bukatu:** 00:38:29
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Sugea eta behiaren ipuina.</p>

Transkripzioa

- Eta animalixan ipuiñik badakitzu, animalixa, subanak edo ...

- A, bai! Subie bai. Subie, bai, zueik dakitzue eta! Bueno, Untzilleko behixek, [lenakuek] esan deutsu ezta? Eta zuk goguen daukozu?

- Igual bai.

- Bai. Horko behixek eta abadienak eta danak bielketan zien Muru Gainera. Behixek, bueno, orduen ez auen piñurik eta, Muru Gainera. Eta han eleixien alda, gure primuek zien, eleixien aldameneko etxekuek bielketan

auen behixoi. Eta behixe ba, errape ederraz juen eta illunkeran, ekarten auenien, errape txikixe, eta errape txikixe. Eta beti behixok beheie, behera etorritte. Eta "Joño! Ze, zainddu biher dot /biot/ nok ba ze!" baten batek batu eitten deuslakuen errapeioi, esnioi, baten batek batu. "Zainddu biher dot /biot/ ba!" eta, arratsaldien honutze etorriko zain eta, behixek hola holako, geure terrenuen hortxe etxaburuen goixen, Muru Gaiindik beherako bidien, Untzillara doien bidien, da hatx bat, ezta? eta hatxak dauko hola bittartiek, da hatxa, arbela, eta hark dauko hola bittartiek. Kantera zahar moduen, baiñe kanterie ez da. Klaro, zatixe jauzi bidie eitteko eta bittartiek eta. Haraxe aldera etorri eta behixoi, esnedunoi, morrozaka, bera lehenengo: "Mooo", ta "Mooo", ta bera morroza, eta: "Joño, baten batek batu egiten dau hori!". Eta politto-politto badoiez, suge haundi batek urten handixik, handixik bittartietat, harri bitartietatik, holaxe, bueltan-bueltan, hankatik gora igo, bueltan-bueltan-bueltan igo, eta zera, errora. Dzzzi dzzzi!! Bape miñik ein barik, esnie, baiñe baiñe baiñe, litruek! Litruek harek subiek, e!! Danak edan. Eta gero tiruaz akabau auen subioi.

16. Sugearen ipuina

- **Erref:** ARA-037/022
- **Iraupena:** 0:00:22. **Hasi:** 00:38:29. **Bukatu:** 00:38:51
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Sugearen ipuina.</p>

Transkripzioa

- Eta, subien kontue beste bat be, hortxe hortikaldien, etxeko andrie, Zestonan, Sestao, Gipuzkuen, auen ezkontute. Eta horrek esaten auen berak ez ekixela gabien, zera, bentanatik sartu subie, eta berak ez ekixela umeak beti titixera etozela. Eta subiek titie, esnie edateko ez dauela egiten zerik, miñik eta ezebe, ezta? Eta, tiretu! Eta gero almuara peien topau auela subie. Hori, hori egixe!

17. Sugeen inguruko beste kontu batzuk

- **Erref:** ARA-037/024
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:39:19. **Bukatu:** 00:40:18
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>"Txirringolia". Sugeen inguruko beste kontu batzuk.</p>

18. Txori-izenak

- **Erref:** ARA-037/027

- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:43:46. **Bukatu:** 00:44:48
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Hegaztiak

Laburpena:

<p>Txorien inguruko zenbait pasadizo: txepetxa, papargorria, birigarroa...</p>

Transkripzioa

-Ta birigarrue?

-A, txorixek? Birigarruek eta honek? Bueno, ba, birigarruek, birigarruek, birigarruek onak die. Ba kantetan daue ta...

-Ta txepetxak eta...

-Ta txepetxak, horrek...

-Horren gaiñeko [...] ama birjiñe ta, hau papargorrixek.

-A papargorrixek. Hori ez dala hil biher e, horreik ez dauela hil biher esaten daue. Ta papargorrixek, horrek in utsen /intzen/ argi. Ta beste buztan luziek atara utsen begittik zamarra ama birjiñiei.

-Ta txepetxiek?

-Ez, txepetxa, ez dakit txepetxa. Baiña neuk be... gurien oin ez, baiña nik ez dakit zer pasau jakon. Hazi be ein zittuen gurien kortan umatxuek bai? Lehengo urtien. Ta danak banandu die. Ta gero lobie be iñoz fueten da karabiñiaz ta esaten dutset nik "gero papargorrixek ez", "ez, amama, ez". Baiñe oin goiko txabolan illunkaran egoten da, zeatik hemen bapez. Baiñe kortan ta danien bertan ebitzen lehen horrek zerok, gorritxuok, papar gorritxuok.

-Ta buztenikeriek atara utsen zamarra begittik?

-Zamarra begittik. Hori Mirarik ez daki hori, baiña. Txantxangorrixek argi ein ta...

-Papargorrixek argi.

-Papargorrixek argi in utsen /intzen/ ta buztanluziek ama birjiñiei begittik zamarra atara utsen. Honek ez daki hori be. Sekule ez dot iñori esan hori ta... Baiña niri esan usten /esausten/ baten batek.

19. Muskerren inguruko esaera

- **Erref:** ARA-037/028
- **Iraupena:** 0:00:35. **Hasi:** 00:44:48. **Bukatu:** 00:45:23
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Natura » Fauna

Laburpena:

<p>Muskerren inguruko esaera.</p>

20. "Narru"ren istorioa

- **Erref:** ARA-037/031
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:47:22. **Bukatu:** 00:48:27
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>"Narru"ren istorioa.</p>

21. Abadeak umeei kontatzen zien ipuina

- **Erref:** ARA-037/034
- **Iraupena:** 0:03:36. **Hasi:** 00:49:46. **Bukatu:** 00:53:22
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

<p>Abadeak umeei kontatzen zien istorioa. Elizaren, erlijioaren indarra.</p>

22. Izarrak

- **Erref:** ARA-037/036
- **Iraupena:** 0:00:30. **Hasi:** 00:54:25. **Bukatu:** 00:54:55
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Izarren inguruko kontakizuna.</p>

23. Izar buztanduna

- **Erref:** ARA-037/037
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:54:55. **Bukatu:** 00:56:22
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Izar buztandunaren inguruko kontakizuna.</p>

24. Ilargiaren ipuina

- **Erref:** ARA-037/038
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:56:22. **Bukatu:** 00:57:26
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Ilargiaren inguruko istorioa.</p>

Transkripzioa

- Eta illetargixen gaiñien...

- A, ilertagixen gaiñien beste bat be badakit. Ba, hantxe, Peruxe ta Maruxe zien, Peruxe ta Marixe, bueno. Eta Peruxe ta Marixe. Eta auen illetargixe, ezta?, pozu baten, illundute. Eta Marixek pentsetan auen gaztaie auela hondarrien. Ta, joño!, “gaztaie, gaztaie!”, eta, edan eta, edan eta edan, edan eta edan, gaztaie dalakuen. Edan eta edan, edan eta edan, eta Peruxek: “Edan ondion gehixa! Edan, edan, ondion asko falta dau gaztaie [har]tzeko!” Edan, dana edan dau, eta zan gari denborie, gari alie, gari jotén ibilitte. Ozen garixe, gari alie, eta edan eta, nik holan kontetan neutsen, edan ondion eta, atzetik urten eta urten urek, urten, urten eta urten, eta edan eta edan eta atzetik sartu dan urteten utsen ur horrek, urten, urten, urten. Dana edan auen eta illetargixe zera bakarrik auen. “Peruxe eta Marixe, urek darue garixe!” Atzeko despedidie zan, eta, garixek erueten eta berak edan auen uroi, garixek erueten. Eta ba, horixe, illetargixe ba horixe, pentsetan auela gaztaie auela eta gero auen illetargixe. Ba puxkat zirriztazue, hori ba!

25. Antzina ordua nola jakiten zuten

- **Erref:** ARA-037/039
- **Iraupena:** 0:00:50. **Hasi:** 00:57:26. **Bukatu:** 00:58:16
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:

<p>Erlojurik ez zegoenean, eguzkiaren itzalaren arabera jakiten zuten ordua.</p>

Transkripzioa

-Ta euzkixe?

-Ez, euzkixe nik... euzkixek ondo berotu, ondo berotu euzkixek. Gero makillie bai, gero makillie. Guk jakin geuen euzkixaz hamaikak noz zien lehena, zelaixen gebitzenien. Hola ifini, bai? Hola, ifini. Ta hemen baeuen, hemen baeuen e, kerizpeia, hamaikak. Ta hemen beste aldetik baeuen, hamabixak. Guk makilliaz igerten gutsen. Ta makilliaz ta Solobarriko horman be bai. Solobarriko hormie baltziketan zanien, behera ixte etorri, hamaikak hamaika t'erdik. Dana baltziketan zanien, dana, horma dana, hamabixek. Ganauekin ibiltten gitzen, ganau-zain ta. Ba han hamabixek ta etxera. Eta soluen [...] "hamabixek die".

-Erloju barik...

-Bai, bai, bai. Oin erlojuek danak, baiñe orduen erloju barek, ta makilliaz be bai. Makilliak kerixie nun auken makilliak, euzkixe hemen egoten zan, ta kerixe nora pasetan zan, ba, [ekingo] gutsen hamarrak, hamaikak, hamabixak. Hamabixek inguruen euzkixek [...] ta orduentxe enteretan gitzen zerokin, kontuokin.

26. Untzillako eskolan ikasi zuen

- **Erref:** ARA-084/002
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:01:55. **Bukatu:** 00:04:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

<p>Untzilla auzoko eskolan ibili zen gerra aurrean, Julia maistra burgostarrarekin. Irakurri eta kontuak egiten, erdaraz ikasi zuen. Zazpi urtetik 14 urtera arte ibili zen eskolan. Maistra eskola-etxean bizi zen. Oso zakarra eta gaiztoa omen zen maistra hori.</p>

Transkripzioa

-Amandrie ta aittajauna be.

-Bueno, eta hogeita lauan. Oseake, zu eskolan gerra aurrien ibiliko ziñan, ezta?

-Bai, gerra aurretik, bai, bai. Ta gero...

-Nun ibili ziñan?

-Untzillen bertan, Untzillan.

-Untzillan.

-Untzillako eskolan?

-Bai, orduen bertan egoten zien maistrak, gerua be.

-Eta ze zeukotzuein maisua, maistria edo?

-Maistrie, Julia.

-Julia? Ta nungua?

-Julia, Burgos.

-Maistria Julia.

-Bai.

-Burgalesa.

-Bai bai, burgalesa zan, ene, zakarraue. "Más"... Jo edozein gauzeaitti, gu abandonau ta erropak garbiketaz zerea, Miekereketara. Gu eskolan itxitta, danok itxitta.

-Jo eitten zittuein, e?
 -Ta jo be bai ta bueno...!
 -Eta... euskeraz-ta eittiaatik e...
 -Eee orduen euskerie ez, orduen erderie eitten zan. Dana erdera.
 -Baiña euskeraz eittiagatik kastigorik edo izaten zeuein?
 -E?
 -Kastigorik izaten euskeraz eitteaatik?
 -A! Ba hori be ez naz /enaz/ akordetan, euskeraz ittiaaittik... ingo uskuen, baiña... ingo uskuen bai, ingo uskuen /inguskuen/.
 -Ta ze, ze eskola klase, ze ikasi zeuein?
 -Han ba ikasi gauen, ba, guk e "dividir" eaiño alleau... ba "restar", "multiplicar", "dividir"... ta, ba, horretxek, horretxek, ez dakitzu? Zipirri-zaparra horretxek gauzetxuok.
 -Ta irakurten ta eskribiruten ta...?
 -Ba ba hori bai! Irakurri ta eskribiru ta. Horreik biher dan moduen. Gu gertu gaz noranahiko. Biher dan moduen.
 -Zenbat urtekin hasi ziñan?
 -A, ba, orduen zazpiaz-edo hasten zan, e.
 -Eta zenbatera arte?
 -E, ba, hamalau bat edo. Ba, hola izeten zan, bai. Gero faltak be asko itten zien.
 -Eta denpora dana Untzillako eskolan.
 -Bai, bai, orduen beste lekutara ez zan jueten. Gerora ekin zan jentie kanpora-ta fueten, baiña orduen dana bertan. Neskatiilla pillo galaaaaantak! Elixu guztie beteta. Orduan asko egoten zan. Dana beteta.
 -Ze euen eskolia, eskola-etxe...
 -Eskola-etxie, bai, eskola-etxie. Bai, bai, eskola-etxie.
 -Senarra: [...] hor aurrekaldie...
 -Bueno, neuk esango dittut e, eta zu ixilik!
 -Senarra: ... ha etxie...
 -Neu naz esantzaillioi.
 -Eta maisua auzuen bizi zan edo kalien?
 -Ez, bertan bizi... zerien... eta bertan bizi zan. Bertan bizi zan. Soltera bat zan. Bertan bizi zan. Gu goixen ta bera beheien.
 -A, eskola azpitan?
 -Bai eskolan, beheko pisuen. Ta gu goixen. Ta goixen bittartie euen, ta gu [...] erropa garbiketan fueten zani, beheko, hona beheko zera bat, saska batera, ba, handik bittartetik bizimodue ikusten. Ikusten gutsen txarrikerixa guztiok, oraiñelak eta. Ikusten gutsen sukaldien, ta gu harexei begire. Ta gero atorrenien, hola ifintteko. Makilliaz jo.
 -A ta eskua...?
 -Bai, bai! Ta hola, hola be bai! Begionduan da! be bai. Ha zakarra izaten zan, ha. Julia. Bai, bai, bai.
 -Kontxo. Ze zan, gaztia?
 -Ba eeee, orduko baauken hak... gaztia... "esas esas así un poco viejitas". Moxkorra holan puxkat "como yo así un poco gorda y...". Ba "cuarenta años" eukiko zittuen hak iguel. Ta desapareziru zan gerra denporan ta...

27. Tropak etxe inguruan

- **Erref:** ARA-084/004
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:06:43. **Bukatu:** 00:09:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

<p>Eskolak bukatu zituenean, etxean geratu zen. Bost anai-arrebaren artean, gazteena zen Eustaki. Gerra denboran, auzora etorri ziren gorrien tropak, eta bost bat hilabetea egon ziren bertan. Herriko gurdizain guztiak ibili ziren tropentzako jeneroak garraiatzen. Sukalde eta intendentzia Untzillan jarri zuten. Lubakiak egiten zituztenak eta ospitalea ere bertan egon ziren.</p>

Transkripzioa

-Ni hamalau urtera arte fuengo nitzen.

-Ya. Eta eskolia akabau ta gero...

-Ba kitto. Etxien.

-Etxien harrezkero?

-Etxien, etxien, beti etxien.

-Kriera edo...

-Ez ez ez. Etxien egoten zan baiña lan asko. Aitte gauken bakarrik, aitte eta ama.

-Zenbat anae-arreba ziñain?

-Gu gitzen bost neska... Egon "espera, te voy a contar". Bat frai... zera jesuittie hil jakun. Fuen zan. Nausixena, nik ez nauen ezautu be ein. Neure aitte-ponteko. Ha hil zan. Ha uno, Marie, Martin, Bittori, Basili, eta neu. Bost. Bost izengo gitzen, bost. Bai, bai.

-Zu erdikua?

-Azkenengue! Azkenengue, bai.

-Eta zela geratu zan, zela geratu zan Untzilla, hau paraje hau, gerran?

-Jesuuuuus [...]...

-Hamen bonbarik edo...

-Bonbak? Nik bonba kontuek dakit ederrak! Bonbak!

-Bai?

-Buenoooo! Bueno. Bueno, eingo dutsut /eingutsut/ lehelengotik. Zerien, San Andres egun baten. Etorri zan San Andres. San Andres egun baten gure aitzie, o nire zera, aizta nausixaua, Aramaixora ez dakit raziñue edo jana-edo emuten uskun /emuteuskun/, razionamentue edo, aurrekuen egonda auen Aramaixon. Ta etorri zan ta esan auen "Ene! Aramaixo dannnna soldauekin, danak fusillek bixkerrien, herri dannnna beteta da". [Hortarako] etorri zan ta hori, hola. Ta gero ama erdi-gaixorik egoten zan, aurrekaldeko bentanan, ta gero aizta bixok egoten gitzen beste ohien, betik aman ohien, aman abitaziñuen. Ta gabe bat aillegau zan, San Andres gaba. Suñako txakur danek zaunke, danak danak zaunkeka. Ta amak esan uskun /esaskun/ "Zoieze horra bentanara, ze pasetan don, hemen daon txakur-zaunkie". Aitzie fuen zan bentanara, "Eneeee! Hemen Aramaixokuek! Zera, soldau danak doiez!" Euen iretargixa, ta kaskuek, dana kaskuek. Eta fusillok hemen edo ez dakit nun erungo zittuen. Ta fusil-puntak ta kaskuek "brik, brik" itten euen. Han handikaldien lehengoko zinttie, [...] horma ezkiñie, ez auen kamiñorik. Horma ezkiñatxue, hormie. Horman "brik, brik" itten euen /itteeuen/. Hemen, nik ez dakit /eztakit/ zenbat denporan egon zan ha zinttie, pasetan ta pasetan, ta pasetan, pasetan Untzillera. Ta haik fueten zien, haik ez zien kamiñoz kamiño fueten. Handikaldeko parte batera aillegaukuen, "Rrra!" [...] handixik Untzillara fuen barik frentera, Atxabaltan egozen kontrarixuek, eta Apotzan, ta hara fuen barik sartzen zien hortikaldien behetik ta elixa ostera. Dana, zinttie. Hurrengoko egunien eneeeee [...] ta bueno, [...]. Hurrengoko goxien hamen etorri zien Aramaixoko karretero danok. Jana, muniziñuek, zer genero ekarri auen...! Kamiñoik be ez euen ta bidietatik gora. Ezta? Burdi bidietatik gora etorri zien. Hor beheko etxien hustu euen. Ze karretero! Ta gu bihurrika "gerrie, gerrie!". Ha lehelengoko etxien ifiñi

euen "cocina". Ekin zien belaxe, "cocina".
 -Hamen, Untzillan bertan?
 -Bai hantxe, hortxe, lehelengoko etxien, hor behien, "cocina".
 Hurrengokuen ha "independencia". Ze izaten da? "Independencia". Bueno.
 - "Intendencia" esaten da.
 -Bai, jenerue itxi auen.
 -Bai, bai.
 -Bueno. Gero hurrengoko [Arkubi]-kuek [eukien] "zapadores". Ezta?
 Trintxerak eittekoa. Ta handikaldeko etxien be hor be "zapadores". Hor,
 horreik zien, segittuen fuen zien trintxerak itten. Ta hemen azpikaldeko
 etxien "sanidad". Hor enfermeruek. Ta kamillarakin, ta enfermeruek horko
 kamillie ta sartu auen hona. Ta gurera etorri zien "retaguardias". Ezta?

28. Atzeguardia etxean bertan

- **Erref:** ARA-084/005
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 00:09:58. **Bukatu:** 00:12:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Atzeguardiako soldaduak etxean eduki zituzten. Bilbotik etorri ziren gorriok, asturiarrak tartean. San Andres gauetik apirilaren 3ra arte egon ziren Untzilla eta Suña inguruetan. Metrailadore eta banderak auzoan, eta inguruak lubakiz josita utzi zituzten. Etxean artatu zuten Belategi mendira zihoan soldadu bat. Hantxe hil zuten soldadu hori.

Transkripzioa

- Hamar edo hamaike, hola izeten zien. Ta gurera eta goiko etxera "Retaguardias". Kanbixuek itteko, kanbixuek itten zittuen. Mundragotarrak asko. Euskeldunek be bai, mundragotarrak asko, "retaguardias".
 - Baiña horreik zer zien, gudarixak edo bestiak?
 -Horreik zien, horreik zien...
 -Franconak edo bestiak?
 -Ez! Horreik zien bestiek. Franconak eruen zittuen ba gero aurrien! Horreik zien Bilbotik etorri zienak, gorrixek. Horreik zien gorrixek, asturianuek eta danak, zien. Eta gero haik hemen egon zien, oin esaten dutsut, San Andres gabien; "uno, dos y tres de abril" juen zien. Arteraiño danak hementxe egon zien. Ia danak etxeko; etorten zien, morokille jaten auien...
 - Zemendittik apirilera arte hemen egon zien?
 - Bai!
 - Eta haik gobernau in biher?
 - Ez, haik eurak jaten auen eta Murugainen hori itten, ba, zapadoriek itten zittuen trintxerak Murugaiñen be buelta danien in zien, han egoten zien Atxabalta begire. Eta Untzillen be atzekaldekotik egoten zien, fan eta gero Untzillen ifini auien amatralladorie. [Eta behingorik eta] ta-ta-ta-ta-ta. Han ozela eta banderie ifiñi auen. [Ez dakit] ze kolorekue zan be, gorrixen banderioi. Ez dakit banderie edo zer izengo zan be! Untzillen harutzatxuauko, han zera... esaten dutsen lekuen beste menditxo bat dau [landutxeixuaz dauena], bueno, han, han ekin utsien atzekalde dana trintxerak, eta trintxerak eta trintxerak itten, ha zan, ze jente ezkutau zan, eta Murugaiñen. Eta hangotxe mutil bati pasau jakon handik egun bat edo bire: hemenditxik gora etozen hiru-lau mutil, milizianuek, etozen, eta bat

kojo. Eta hor handikaldien daukagu guk albergie, eta aizta nausixe hemen auen, eta albergan ure eraten eta ekin zien. “¡Ay, me duele el zapato, me duele el zapato!”. “Pues, ¿qué tienes?” eta atzekalde dana apurtute euken, zera [urreldorpue], ezta? Eta nire aiztiekin emun utsen zapatillak. “Sí, sí, estos llevaré”. Eta bota zittuen botok. “Luego pondré... después”. Eta kurau utsen, orduen tiratisik eta ez auen, arropa bat, tela bat edo, zurixe, kurau-eta in utsen ha, eta gero mosue garbittu auen. Eta emun utsen toalla bat be, eta ha toallie hartu auen. “Esto dame pa ti”. Toallie hartute hantxe barriketan egon zien. “Vamos a Belategi”, ezta? Untzillatik gaintxuen dauen, Zabola parien dauen menditxue, “Vamos a Belategi”. Eta juen zien Belategire, osteko trintxeretatik. Eta berehalaxe izen zan egundoko tiroteue izen zan. Eta geuk “Ene, han, hori da tiroteue!” Badakizu zer? Segittuen hil auen bera. Hil, bai. Handik gero etorri zien beste batzuk asto atzien.

- Toalla ta guzti?

- Bai, bai. Botak be ez dakit jantzitze eukiko zittuen! Ikusi zittuenien bultuok, bultue ikusi auenien bestaldetik, Apotzatik eta, gero bestiek etorri zien erdi herirute eta, astue biher auela eta astue eruen uskuen, astue biher auela-eta, eruen uskuen, eta “Oye, el del toalla blanca se ha muerto”. Ha hor egongo da enterraute. Toalla hori “ya le han matau, el Rubio”. Rubixo gazte-gaztie, guapue zan! “Ya le han matau”. Ha ikusi auen, beste batzuk heriru, baiñe ha hil. Eta pentsaizu: toallie eta abarketok, eta ordu erdi baiño lehenau hil bera. Ha gixajue noa juen zan hiltten!

- San Andres egunien hori danoi?

-San Andres egunien etorri in zien. Hori zan hurrengo egun baten, hurrengo egun baten, hurrengoko baten zien. San Andres egunien... horreik hemen etxeko ibili zien baiñe! Danak ezauketan gittuen.

29. Milizianoekin harreman ona

- **Erref:** ARA-084/006
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 00:12:58. **Bukatu:** 00:16:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Soldadu asko etxeko eginda zeuden. Gorrien diruarekin ordaintzen zuten etxetik hartzen zuten guztia. Arrasate eta Hernaniko soldaduak ere baziren han. Atzeguardiako milizianoek etxeko ganbaran egiten zuten lo. Gorriok ia-ia Untzillako elizako kanpaia bota zuten. Culebra ezizeneko bat zen orduan milizianoen arduradun nagusia.</p>

30. Untzillako dorrean metrailadorea

- **Erref:** ARA-084/007
- **Iraupena:** 0:02:39. **Hasi:** 00:16:01. **Bukatu:** 00:18:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Nazionalen “Avance”ari Untzillako elizako dorreko metrailadorearekin eutsi

zioten aldi batean, soldadu asko hil edo zaurituaz. Aurretik prestatu zuten zulo batean egon ziren gordeta Garaikoetxea eta Palazio baserrietako bizilagunak, "Avance" a etorri zenean. Zulotik ikusi ahal izan zituzten kanoikadek egin zituzten txikizioak.

Transkripzioa

- Hak kanpantorreko torrien badakitzu zer ein auen? Gero Abanzie... bueno, danak esango dittugu. Abanzie Atxabaltatik mobidu zan eta, piñuik eta ez auen orduen ezebe-ezebe, eta han Egillor esaten dutsaun etxetik gora, eta oin hor San Antonio, beste ermitatxo bat da, Atxabalta bidien goittik behera, ezta? Ha dana zelai, haik dana zelai, eta ba soldauok ekin zien ba abanzie, Untzilla etorri zien, eta torretik, esaten auen, ta-rra-ta-ta-ta-ta, dana, bli-bla, bli-bla, lurrea. Danak ez zien hilgo, baiñe gehixenak hildde bota, eta heriru, hortxe zelaixen, Untzillako torretik. Baiñe haik aurea, haik aurea.

- Haik asko!

- Haik asko, haik aurre etorri!

- Senarra: 800 hildako izen zien hor.

- Bueno, hillek ez zien izengo, heriruek edo. Dan-danak be ez zittuen hilgo, gizona! Danak ez zittuen hilgo! Herirute geratuko zien. Lehelengo tiruaz hilgo zien, ba, danak? Bota bai, rurururu... Esaten auen ba, ezta?, ametralladoriaz, torretik, torretik, eta...

- Kanpaia gure auien kentzia ametralladoria [jartzeko].

- Ba, nik ez dakit zetako, baiñe ametralladorie han eukien. Ta nik ez dakit ba zetako zan bota biher auenoi. Kanpai bat edo hotsa, ze hotsa! Kanpai bat bota biher eta ze hotsa! Eta gero, bueno, nundik ekingo jutsat hurrengo, ba, danok horreik illerakuek die! Gero...

- Gero etorri zien, abanzien etorri zien.

- Bai, etorri zien eta gu eta horreik, goiko etxekuek, hor gure etxe-arruen auen bidie, ezta?, Murugaiñera juen, ta, bidie, oin be bidie da ta orduen be "carretera", baserrikue, ezta?, bidie, ortu goixenien. Eta han bidien auen haretx haundi bat; haretxek eukien dana susterra eta bidie eta dana, holatxen, eta ba nozbaitten, klaro, hainbeste denboran egozen hemen, nozbaitten baekixen gerrie etorri biher zana, Goikoetxekuek eta guk, guriek, in auen zulue, ez dakitzu?, han bidepeien in auen zulue. Inor ez zan enteretan, hor ez zan inor be enteretan, baiñe beti han, palakin atara eta egundoko zulue in auen. Eta "nozbaitten etorri biherko jok, ba, eta hantxe sartuko gaittuk, eta nozbaitten etorri biher jok". Eta halako baten, zelan zan lehelengo, ekin utsen, a, gero "abuelo". Milizianuek eukien, soldauek, reketiok, ez dakit, "requetes" edo, "requetés" deiketan eutsien haik. Haik eukien abioi zahar haundi bat, "abuelo" esaten utsien. [Bizkeikuek] bapez, [Bizkeikuek] iñobez, ez eukien ezebe. Eta "abuelo" hementxe buelta eta buelta eta buelta ibiltten zan. Eta gero abanzie, horko tiroteue! Ekin zan abanzioi, eta gero, sartu gintzen danok zuluen. Sartu gintzen zuluen... ointxe ikustie... horko aiñeketie, horko, horko [deseso]. Hemengo kamillerue, hemendik gora danak, heriruek ekarten hemen, eta gu zuluen sartute, ezta? Kabiru gitzen, ba, gitzen aitte eta ama eta neu eta aitzie, gu lau; eta horreik beste lau edo zien. Baiñe zuluen, bultzetu eta han guk ikusten [gittuen].

31. Kanoikadak etxe gainean

- **Erref:** ARA-084/008
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:18:40. **Bukatu:** 00:21:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Muxibarren zeuden kanoietatik jaurtitako bonbak euren soro eta etxe gainean nola jausten ziren ikusten zuten. Apirilaren 1ean edo 2an izan zen eraso hori.

32. Milizianoak inguruetan lurperatuta

- **Erref:** ARA-084/009
- **Iraupena:** 0:04:20. **Hasi:** 00:21:22. **Bukatu:** 00:25:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gauean gordelekutik irten, eurek zer bait jan, eta ganaduak gobernatu zituzten. Hurrengo egunean, ondoko arku biko etxean babestuta zeudela, milizianoek atzera egin zuten. Asturiarrak ikusi zituzten soroan behera odolduta ihesi, birao batean. Etxe inguruan hil eta lurperatu zituzten miliziano batzuk. Bertan jarraitzen omen dute lurperatuta. Eustakik ez daki hildakook ezagunak izango ziren edo ez.

Transkripzioa

-Bueno. Gaboi. Erretirau gitzen. Ganauoi, jaten be emun gutsen, ganauei jaten. Ganaue kortan jaten, geuk zeozer jan gen eta hurrengoko egunien itxoiten zer izen biher ete zan, ba! Eta hurrengoko egunien nora juengo gara? Hor, arku biko etxiek euken erdixen karrera handixe, ezta? Karrerie, sendo-sendo-sendue! Ba, ahal zien danok, han karreran hola jarri, karrerie jotzen baauen be, ez auela apurtuko, illeran jarri, eta orduntxe igo auen, orduntxe abandonau auen zeorrek, milizianuek. Eta han karrera parien. Eta, baiñe jausten zien, eulixe letxe jausten zan baiñe kaiñonazue! Bonbaik ez auen botaten, kaiñonazue jaurti eta...

-Eta hori, karrerie euen etxe hori, beste etxe bat, behearau?

-Ba, hortxe, hortxe beheko arku biko etxe hortxe, beheien. Eta gu bilddurtu gitzen hainbesteraño! Jausten zien, han etxera jarri gitzen eta, han karrera azpizen, karrera sendue zan eta, danak haren parien, haren parien, eta, karrerie hemen, ezta?, honetaa, eta...

-Teillatue jausi bazan, eutsiko otsan hareik karreriak?

-Hor euen ate zahar haundi bat, ate baltza esaten utsena, eta hak atiek euken apurtunak, holaxe, zezpalunak, hutsunak, eta handik atzetik pasetan zien, eskuetatik ebatu eta tarras, odola daixola. Han [sartzetik] garixe edo auen; sartu soluen eta soluetatik behera... asturianu... zera, "hoz y martillo" ebixen haik paparrien. Asturianuek, buzo azule, "hoz y martillo". Gorrixek. Bai. Haik jurementu baten! Ene, haik botaten euen jurementuek! "¡Nos han engañau, cabrones, nos han engañau, no tenemos, nosotros, no tenemos nada!" Ba, klaro, ezebe-ezebe ez utsen... abioirik be ez jakuen etorri ta. [Haik egunen lengua] handik behera. Ene, eta egon ondion, egon puska baten, egon, eta kaiñonazuek, tiruek, buenooo! Hor, eta pep-kun, tiruori izeten zan, ez zan entzuten, pep-kun, pep-kun, tiruori entzuten zan. Hemen Etxabeko gure bidetik gora be, horma zahar bat, etxeko horma zaharra, ondion milizianuok azkenengo ostikarak emun artien hantxe, pep-kun, eta bestiok hemen, bestaldien, pa-

pa-pa, bestiok bestaldetik. Baiñe hareik hona aurreratu zien, Franconok, eta bestiok hortik behera izkutaue zien beheko arruetara, gero Aramaixoa eta Bizkeire, danak ezkutaue zien. Eta danok fuen zien...

-Horreik hortik ya Bilbo aldea fan zien?

-Ba, apurke-apurke, ba, gero hartu...

-Otxandixon izugarrixe izen...

-Otxandixo aurretik indde auen! Aurretik indde auen Otxandixo.

-A, aurretik indde auen?

-Bai, bai, bai. Zu: Eta hor tiroteuen, hor gure etxe ostien, etxie euken, hor, txabolatxo bat auen, txabolatxue baiño harutzatxuau bat hil iñ auen, ezta? Franconok, ihesi joiena hill auen eta han eurak enterrau auen. Eta harutzatxuau, ba, begira, berrehuen metro edo hirurehuen metro edo, handikalien, muna zahar baten onduan, beste bat hill auen. Eta ha bizirik hill auen, eta jefie, ez dakit ba nor zan, esan eutsela "dale otro tiro de gracia, dale otro tiro, que está vivo todavía". Eta pu!, tirue emun eta ha muna zahar pera bota, lur bigun-bigune auen, han, muna haundi bat, bota eutsen munie gaiñea eta han enterrau auen. Eta hemetikuoi zapatak bistan, holaxe, egon zan, botak bistan, bota baltzak bistan. Eta gero hemengo jentiek bota auen lurre. Eta hortxe da, hortxe da, bota auen lurre eta tapau auen.

-Eta ondio hor dau hori?

-Bai, bai, ez dau inork garbittu, hortxe hundiru zan, eta oin gero piñuek be sartute daz, handik asko piñuek sartu, eta bota, eta barriro sartu eta danak indde daz, Eta handik... zera, mutillok eta esan "ha non da?" Hola juen eta "non?" Ba, dana bertantxe da, baiñe "ama!" Hementxe be ezin esan baiñe, haik [loi-loi], piñuek eta, zulotute eta... Pistaik bada, baiñe pistie hortik ez, gorautik... . Baiñe hotxe enterrau, zulue hortxe in auen, eurak enterrau auen, zerok, soldauok edo, Francon aldekuak. Enterrau auen eta, zapata baltzak holaxe bistan, lurre zapaldu eta zapata baltzak holaxen, bistan. Ene, zapata bistan! Eta gu, gaztetxuek, eta jueteko bilddurre emuten euskun eta hemengo, guriek eta izengo zien, hemengo gizonak bota eutsen lur pilo bat eta tapau zan eta hor da. Eta hadikeldekue be bai, handikeldekue lurre euken muna haundixe, ha lur dana bota eutsen gaiñea, eta hantxe, hazurrek hor egongo die, munapeien. Eta gero, niri horko behekuak esan usten harutze beste bat zulue tapaute auela. Eta besteik gu ez gauen ikusi, baiña hango behekuak, gizonak esaten auen, beheko arku biko gizonak: "Bai, han handikaldien be bajauenan markie, han be tapaute egongo jan barruen. Baiñe honeik bixok, honeik [horreikuak]. Eta...

-Horreik ezagunak zien?

-Ez, ez, ez! Ez dakigu, biherbada, ezaunek izengo zien iguel, baiñe ez dakit nik. Ikusi ez gittuen in eta, ez dakit ezaunek izengo zien. Murugaindik behera bajau zienak izengo zien, Murugaindik atozenak.

33. Otxandion Santa Marina egunean jasan zuten eraso

- **Erref:** ARA-084/010
- **Iraupena:** 0:02:22. **Hasi:** 00:25:42. **Bukatu:** 00:28:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Oraindik tiroak bukatu gabe, aita ganaduentzako arbia ateratzera joan zen

sorora. Santa Marina egunean, ahizpak eta biak etxeko sukaldetik ikusi zituzten abioiak Etxaguengo haitzetik pasatzen Otxandiorantz; handik tiro- eta bonba-hotsak entzuten ziren. Otxandion egin zuten txikizioa ikaragarria izan omen zen.

34. Gernikako bonbardaketaren hotsa

- **Erref:** ARA-084/011
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:28:04. **Bukatu:** 00:31:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gernikako bonbardaketaren egunean, eurek soroan zeudela ikusi zituzten Gernikarantz zihoazen abioiak. Geroxeago, hango bonbardaketa-hotsa entzun zuten. Suñatik milizianoek alde egin zutenean, nazionalek hartu zuten haien lekua. Soldadu batek zeraman astoa, Eustaki eta ahizpari erregalatu zien, baina beste soldadu batzuek berriro eraman zuten asto hori.

35. Martin anaiaren larritasunak

- **Erref:** ARA-084/012
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 00:31:20. **Bukatu:** 00:35:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gorriek bigantxa bat kendu eta Elorriora eraman zuten, hil eta jateko. Eustakiren anaia Martin gorrien gidari ibili zen Murumendin. Ia gorriek eurek hil zuten. Aretxabaletara lehenengo, eta Gasteizera gero, ihes egin zuen Martinek.

Transkripzioa

-Bueno, baiñe bai, orduen hareik gauze haundixek zien, e. Nere aitte Murugaiñen...

-Eta zuei ganaurik-eta ez otsuein kendu?

-Bai, bai! Biga bat-edo kendu uskuen, bai! Kendu uskuen ta...

-Hori, gorrixek?

-Bai. Gorrixek. Elorrixora eruen eta Elorrixon hildde. Kendu ta Elorrixon hiltten auen, ta jan. Bai, kendu, kendu eitten euen.

-Zuek orduan ardirik bazeukotzuein?

-Ez, orduen ni txikixue nintzela kendu gittuen ardixek. Eta gure zera be, gure semie, nire anaie be larrei [jiraute] euen. Horreik milizianuek, sartu zien milizianuok, ezta? Hemenguek, gorrixok. Jente guztie batu eitten euen. Holaxe [...] baiñe, jente gazte-gaztetxue hartu eta derrigor hala, hartute, ta nire anaie be zahartxue, ba nire anaie be, ,zahartxuauae, bueno, bai, bai. Nire aurrekuen aurrekuen aurrekue edo holaxen. Ta ha be eruen in auen, Martin. Ha be eruen in auen. Ta hala! Ha be fuen zan Aramaixora. Ta Aramaixon hartu auen kuadrillie, konpaiñiaren batek hartu auen /hartuen/, "tú que eres vasco, nos vas a enseñar a Murumendi. Vamos a ir a

Murumendi, Murugain” hor [...] itxurie. Ta zeroi, Martiñoi jarri zan aurretik, ta hortik erri... -negargurie emuten dau, niri ixexixe negargurie emuten [dust]- ta handik erripetik gora, ezta? Ta hor erripan, hemendik aldien fuen ezkerro, bistan euen, militarrok bistan. Francon aldekiek. Ta ostetik fuen ezkerro, ostetik fuen ezkerro, ezer be ez. Ta gure horrek /guriorek/ ba handik osteti-antzien eruen zittuen, osteti-antzien, hementik tirue tirtuko utsielako Apotzatik, ta “Ene, éste nos está matando!” brigada zahar bat edo. Jefe zaharren bat izen biher zan /bizan/. “Ese nos está matando! ¿Pa qué nos lleva este de aquí? Que no es el camino, este, este nos está enseñando mal.” Ta “Hala, lleva y dale un tiro!” Pentsaizu e? Holatxen, “ala! Lleva por ahí y dale un tiro!” Ta ba gure Martin “hil biher naixon / hilbinaixon!”. Anaioi. Ta horixe esaten, ta aurretik joiezenak “ ¡Vasco! ¡Dónde está el vasco? ¡El vasco! ¡Que bien suba! El vasco” ta ba “bueno, vete, vete!” ta fuen zan baskuoi, ta gure horrek /guriorek/ esan utsen handik peligrue euela, handik Apotzaga dauela bistan, ta bestaldetik ez eukela kontraixorik. “Ah! Nos está dirigiendo muy bien!” Ta eruen auen gora. Gurie erdi negarrez ibili, ta gero hara fuen zanien, gure Marie -bueno batzuek sinisketan daue, ta nik ez dakit sinisketakue dan-, euen lepoko zera kataie Mariek, ezta, nausixe, aiztie, bere arrebiek ta nire aiztie, ta deittu utsienien Aramaixora fueteko miliziano, ifiñi utsen /ifiñitzen/ haxe kataie, Karmengo Ama Birjiñie ifiñi utsen /ifiñitzen/. Ta berak Martiñek esaten auen “haretkek! Haretkek bai salbau nauela!”. Gero etorri zien behera. Bajau zien baiña "basko" gora ta "basko" behera, nausixoi aurrien baiñe! Ta bajau zien behera, Aramaixora. Ta [...] esaten utsien lekuen euen tabernie, beti eurak egoten ziena, ta euen goixen kamarie. Baiñe hori milizianuek beteta, danoi. Ta hantxe kamaran egon biher izen zan zati baten. Goiko kamaran, ezta? Nire anaioi. Zati baten hantxen egon, handittik urten ta jentie dana nahaske-nahaske dabillega, ez zan iñor akordau ha nor zan be, urten auen, basorik baso, basorik baso. Ez dakit etorri zan be. Fuen zan Vittorixera. Fuen zan Atxabaltara. Gero Vittorixera, fuen zan Atxabaltara. ... hemen asko fuen zien hola igexi. Fuen zan Atxabaltara. Ta gero orduen Atxabaltan sartzen isten auen, baiñe urteten ez euen isten. Espioixie dala ta Atxabaltan. Zera, militarrek Francon aldekiek urteten ez euen isten. Baiñe horko jentie Atxabalta ta kontenirute euen esniaz. Hortik Galartzakuek, ta hortik abixue bieltu auen, ba Atxabaltan euela. Bueno, Atxabaltan euela. Ta pozik ha fuen zanien, buenooo! Beheko etxekue bai, handik aldekie, Zabolako Itturraldekue be bai, Barajuengue be bai. Bueno, kuadrillie zien hemendik, banaan, baiñe azkenien Atxabaltan juntau zien. Eta gero gure aizta nausixe fuen zan, diru puxkaren bat, ta erropakin Atxabaltara, ha euen lekura, primo batenien euen. Juen zan, ta “Alto!”, “Aiba!”, “No puedes vueltar. Tienes que quedar aquí. O te quedas, o haz lo que quieras, volver no puedes volver.” Ha be hantxe. Eta, bueno, han egon zien ta gero [hori] Vittorixera fan zan. Ezagunek bagauken Vittorixen. Ta aiztie, nire alabie, beste aiztie be fuen zan Vittoixara. Ta beste anaioi fuen zan orduentxe horrek grupuen juntau zien ezagunek ez dakit zenbat, “A Somosierra” fuen zien rekete. Somosierra. Ta akabau artien hantxen egon zan, Somosierran egon zan, rekete.

36. Nazionalek aita hartu zuten gidari

- **Erref:** ARA-084/013
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:35:26. **Bukatu:** 00:38:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Nazionalak Gasteizen errekrutatu zuten Martin eta Somosierrara bidali zuten. Zorritz josita baina bizirik itzuli zen handik. Ez zituen Martinek behingoz ahaztu gorriekin pasatu zituen larritasunak. Nazionalak, berriz, aita zaharra behartu zuten euren gidari izatera, bandera eskuetan harrarazita.

37. Aitajauna Palazzo baserrira nola etorri zen

- **Erref:** ARA-084/014
- **Iraupena:** 0:03:23. **Hasi:** 00:38:42. **Bukatu:** 00:42:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Baserrria » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Gerra garaian, zortzi-hamar ganadu zituzten etxean. Oiloak libre egoten ziren. Soroan edota basoan, urte osoan zehar egoten zen zeregina. Etxean gurasoekin bi ahizpa zeuden bakarrik. Eustakik ez zuen bere aitajauna ezagutu, baina zer era bitxian ezkondu zen eta Palazzo baserrira nola etorri zen azaltzen du.

Transkripzioa

-Eta garai hartan zenbat ganau zeukotzuein etxian?

-A ba ganauek? Ba, beno, korrientetxue, zortzi-hamar edo hola. Beno.

Ganauek ba egoten die, jaixoten die, batzuk hiltzen die, ba zortzi-hamar, hamaike igual edo? Holakoxeren bat. Holakoxeren bat.

-Eta ardirik esan dozu...?

-Ez ez, ardixek lehena kendute geuken. Lehena kendute geuken ardixek.

-Eta astua be bai, ta gero konejo ta oillo ta...

-Bueno ba, ba konejue ez dakit orduen geuken. Oin bai, oin badau konejue.

Ta oillue bai, oillue beti. Oillue libre. Oin zerraute, baiñe orduen etxe inguru danien dana libre oilluek. Dana libre, ta ba guk lana, lana egoten zan baiña badakitzu? Buenoooo! Neguen be lana egoten zan, udan be lana egoten zan, beti lana egoten zan. Udebarrixo aillegetan zan, goldan eitten zan, bueno patatie, ta erremolatxie, beste haik ein orduko, haik ein orduko... bueno patatak eta erremolatxie ba horrek patatak jorratu, gero patatak atara, gero garixe. Gero garixek ebai. Garixek ebai. Gero, garixek ebai... bueno, agustoa. Gero etorten zien gaztaiñak, gaztaiñak batu biher.

Gaztaiñak be jausi itten zien, batu ein biher haik saltzeko. Irie ebai biher, behixe botatzeko, azpixetarako, irak ebai... enee! Babak be bai soluen egoten zien. Haik babak be batu biher. Haik artuek ebai biher. Haik artuek ebai, etxera ekarri ta gero artuek zurittu. Ez dakitzu? Zurittu. Ta gero artue egon dan lekuen barriro garixe erain. Ene! eten bakue egoten zan baiñe, eten bakue! Ta gu aizatxo bixok bakarrik egoten gitzen. Bueno, bai, gero ba neu be bai fuen nitzen gero Bergara...

-Ta beste hirurak nun zien ba?

-Ba beste hirurak? Ba nausixoi josten. Josten egoten zan. Bestie, ba, krieda hortik ziher. Eta mutille fabrikan. Zerrajeran fabrikan mutille be.

-A, ta nora faten zan?

-Ha, zera, Zerrajeran.

-Zerrajeran?

-Bai. Ta gu aizta ta bixok, ta aitta ta ama. Ta gu ba lanok... lagundu bai, beti be etorten zien ta ba...

-Ta aittajaun-amandrarik edo...

-Ez, ez, ez, ez, ez. Nik aittajaune ezautu be ez nauen in. Badakitzu geure aittajaunei ze pasau jakon? Amandrie ezautu nauen, larogeta bi urtekin hil zan... baiñe aittejaunei zer pasau jakon? Bueno, haik ezkondu zien, badakitzu aittajaun ta amandrie zela ezkondu zien?

-Ez.

-Bueno ba. Nere aitte, nere aitte zan horkotxe beherengo etxekue. Hor beherengo etxien, ezta?, beherengo beherengo etxien euen bi bizitza: atzekaldien bat eta bestia aurrekaldien, bi bizitza. Ta hangue zan nire aittajaune. Eta juen zan ferixara. Ta aittejaunek euen semie. Eta aittajaunek auken semie, baiñe "a punto de ir" soldau. Ezkondu ezkeru, ha libretan zan. Fuen zan ferixara, ta juntau zan beste Santa Agedako gizon bateaz. Ta esan utsen "hik badaukek neskaik?", mutille soldautzatik libretan bajuat, ezkonketan bajuat, librau ingo juat. "Ba bajaukat neuk be, hamazortzi urtekua, bajaukat". "Hi, ba, horretxek ezkondu biher jittuau / bijittuau/. Esan biher jutseu /bijutzeu/". Ta ezkondu zittuan hemengo aittek hemengo semie, eta hak bere alabie. Ezkondu zittuan, ta fuen zien Oletara bizitten. Ta Oletara fuen zien bizitten ta, bueno, han Oletan be, ba, pentsaizu, zer eukiko juen ba haik? Ba nik ez dakit zer, fabrikie edo be ez auen eukiko haik, ze lan edo nundik bizi edo horrenbeste be ez dakit / eztakit/. Eta gure, nire aitte Oletan jaixue zan. Ta han jaixo zan aitte eta beste anairik ez dakit /eztakit/, ha bai, nausixena, Oletan jaixue zan. Ta handik etorri zien hona. Ta hau etxiau zan, etxe txiki-txikitxoren bat ei zan, txabolatxuen moduko etxe txiki-txikitxoren bat. Ta harek in auen holan etxetxo haunditxua bat. Eta ni akordetan naz, tximinixie ta hau, beheko sue, egonda [euen] kamaran, gurien. Kamaran euen hori tximinixie be egonda. Antxiñeko etxetxue, ez dakitzu?

38. Ekonomia sukaldea

- **Erref:** ARA-084/015
- **Iraupena:** 0:00:51. **Hasi:** 00:42:05. **Bukatu:** 00:42:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Eustakin aita etxea zabaltzen jarraitu zuen. Txapazko ekonomia sukaldea jartzen, auzoan lehenetarikoa izan omen zen.

Transkripzioa

-Ta, bueno, ha. Ta gero ein auen gehitxua. Ta gero gure aittek eta amak be ein auen apurtxo bat gehitxua, ein auen. Ta, bueno, puskat jantziak jantziak etxioi. Ta gure aittek eta amak gero ein auen haunditxuaue, gero ifini auen txapie be bai. Hemen labie auen ogixek ittekue, ta hor beheko sue. Ta ekonomiek esaten zana, famosue zan ekonomiek, ekonomiek hortxe ta bentanara bittartien dana ladrillo zurixekin ifini auen. Ta, bueno! Beste lekutan iñun be ez euen, ta jentie ikusten ekonomiek, ekonomiek ikusten. Ta gero Untzilleko Etxebarrikuek ifini auen barriro. Hak be ipini auen ekonimikioi. Ta lehelengo-lehelengokue geurie, ta Untzilleko Etxebarriko ekonomiek. Gero ifini zittuen gehixauk be bai, danak ifini

zittuen. Baiña lehelengo-lehelengokue holaxen izen zan. Holaxe.
-Nundik ekarri zebein?
-Atxabaltatik. Ekonomikie Atxabaltatik. Astuen edo, burdixen edo. Orduen
ez auen kamiñoik.

39. Canovasen hiltzailearen urkatzea

- **Erref:** ARA-084/017
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:43:17. **Bukatu:** 00:45:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurea » XIX. Mendea

Laburpena:

Etxean obretan zebiltzala, Canovasen hiltzailea Bergaran urkatu zuten; langileak urkatzea ikustera joan eta ez ziren inoiz itzuli lana bukatzera.

40. Gari lanak eskuz edo makinaz

- **Erref:** ARA-084/018
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 00:45:22. **Bukatu:** 00:48:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Ia ezkondu zen arte, gari lan guztiak eskuz egiten ziren. Ebaki, batu eta larrainean zabaldu trilluarekin (trailua) jotzeko. Gero makinek egiten zuten lanik gehiena.

41. Pinua, haritz eta pagoen lekuan

- **Erref:** ARA-084/021
- **Iraupena:** 0:04:15. **Hasi:** 00:52:57. **Bukatu:** 00:57:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

Eustaki bere etxera ezkondu zen. Senarra Aretxabaletako Isurieta auzoko Olabeaga baserrikoa da. Zazpi seme-alaba dituzte. Senar-emazteak beti bizi izan dira baserrian eta baserritik. Bera ezkondu zenean, zelai, harizti eta pagadiak ziren nagusi inguruetan. Pinua geroago etorri zen. Iratzea behar zen ganaduentzako azpiak egiteko, baina azkenean pinu-hostotza ira bezain ona izan zen. Pinu-hostotza gurdikadak ekartzen zituzten, belar iharra bezala batu eta kargatuta. Pinu-hautsa deitzen diote etxean pinu-hostotzari.

42. Antzinako sorgin kontuak

- **Erref:** ARA-084/023
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:58:31. **Bukatu:** 01:01:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>Eustakiren aitak kontatzen zuen nola sorginak aramaioar agure bat harrapatu eta errekan gora eraman zuten erreken jaiotzeraino. Han libre utzi omen zuten, baina hurrengo egunean joan eta ez omen zuten inongo arrastorik aurkitu. Itxura denez, antzina sorginak nonahi ibiltzen ziren.</p>

Transkripzioa

- Sorgiñana badakit nik politte!
- Klaro, klaro [...]
- Diferenten bat ez badakit! Diferenten bat.
- Kontau sorgiñen kontuek!
- Moztxue da, e? Han, gure txakurrekikusi zelan igerri dutsen nor datorren, honek txikiñonek! Moztxue da, e? Hori beste kontuoi.
- Bai, aber, aber, bota, igual xao.
- Bueno! Ba antziñekue, hori antziñekue baiñe haik...
- Zure amandriek kontetan auena edo...?
- Bai, nire aittejaunek-eta esaten uskun horreik. Nire aittek! Aittejaune ez nauen ezautu, nire aittek esaten uskun, aurrekuek esanda.
- Aittek! Aber.
- Bueno. Aiutamentukuek edo ez dakit, beti fama txarra aiutamentukuek. Eta Aramaixotik badator horko tontorretik behera, ezta? Handik Aramaixo aldean, Salazan paretik gora igo, hemendik, atajutik, bidez be[hera] atajutik behera, ez dakizu? Atajutik behera badator, eta beheko arreka arruen, hor da Kataietik gora doiena, erreka arruen ure, ezta? Ur-errekie, gero Bolinburu, gero Zabola, eta handik gora Eskoitza alderaiño, han errekie sortu artien. Eta, hango tontorrera allegau zanien, zaratak beheien errekan, eta "Joño! Hor jabitzek! -[deskui obligaziñoi sorgiñ sorgin ibilie]- Hor jabitzek! Isi-isilik pasauko nok!". Eta gizonoi politto-politto badator, behien egundoko -errekan- zaratak eta zaratak. Eta "Isi-isilik pasauko nok" eta behera etorri da. Sorgiñok hartu daue aurrien agurioi, errekaik erreka, errekaik erreka. Errekie joien ba hor dana, Kataietik gora ekindde, hor beheien arruen, ra,ra, ra, Bolinburutik Zabola beheko arrotik hara, handikaldeko Eskoitza aldeko Asentzion, hantxe gastetan ei zan errekioi, han urteten ei auen. Haraxe arte, rrrrrrrrrr, sorgin pilluek, haxiek edo, haraxe arte eruen auen dana urretute. Eta hantxe, gastau jakonien uroi, erreka txarkuoi, "Nun ete nak?" ta buelta ein eta hortik bueltan etxera, etorri, dana urretute, eta "Joe!". Baiña, itxurie, korrientie zan sorgiñek ibiltioi. Hurrengoko egunien "Ikusi biher juat /bijuat/ zer dauen!". Markaik ezebez! Anille itxitte, ahaztute! Anille emuten jako azule, ezta?, erropa zurixei emuten jako. Anille, bai. Anill bat ahaztute itxitte, beste dana, ez markaik bez! Ta sorgin pillue egonda gabien! Eta, haik lehenaukuek hola juen zien baiñe! Holaxe zalakuen juengo zien baiñe hareik! Gure aittek be esaten auen, barre eindde esaten auen gurien. Ba [sudurrei hola eitten utsen eta] barre!
- Zure aittek berak ez auen sekula sorgiñik ikusi?
- Ez! Ez! Esanaz etorren ha, esanaz, korriduaz etorren hori, ezta? Baiñe

haik lehen antziñe juen zienak, holan juengo zien, benetan zielakuen.
 - Egon ingo zien ta!
 - A ba sorgiñek, sorgiñek fama txarra dauko. Ez dakit nik. Sorgiñek eta, sorgiñek zer dien!
 - Baiñe zer, nori ein xaue sorgiñek kalteik?
 - A ba nik ez dakit ba zer, zerbait ingo utsen! Behintzet ha gora allegau zanien “Joño! Hor ete jabitzek?”
 - Ta sorgiñek berakin jolasien!
 - “Hor ete jabitzek? –esan auen– Hor ete jabitzek?” [obligaziñue ez auen eukiko].
 - Brometan sorgiñak.
 - Ba ez dakit ba nik sorgiñok zer izeten dien! Hola, andra zaharrak, ule krispuek eta horreik eta, “holako sorgiñ antza” zergaittik esaten da ba?
 - Edo aldrebes! Igual andra gaztiak, rubixa-rubixak!
 - E, bai, baiñe harei ez jakue /etxakue/ esaten, jeneralien zaharrai esaten jakue, e! Atso zahar, ule krispue, hola desfigurau, “holako sorgiñ antza”, ta ez dakit ba nik zetatik dator[ren]!

43. Milizianoek ondo jaten zuten

- **Erref:** ARA-084/025
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 01:02:01. **Bukatu:** 01:03:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ekonomia gerra garaian
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Milizianoak emandako atun gozoa Eustakik oraindik gogoan du. Janari asko edukitzen zuten milizianoek auzoan egon ziren bitartean. Behin astoan zeramaten otzarakada bat merlenka, lokatzetara erori zitzairen. Sukalde ona eta nahikoa diru omen zuten milizianoek.</p>

Transkripzioa

-Ta nik holako atun gozorik ez dot sekule jan. Olixue ta...
 -Soldauak emuten otsuein?
 -Bai. Emuten uskuen e.
 -Gorrixak edo baltzak?
 -Ez ez, milizianuek, milizianuek. Harei ekarten utsien, konboie esaten zan, ekarten utsien, mor... jana asko ekarten utsien baiña horra! Ta karo, gero itten utsen potajie-ta eruten euen. Hemendik behin pasau jakuen, hemendittik hor... oin ez da hola... lehen euen estrada zahar bat. Ta estrada zaharrak euen naharrak eta kamiñorik be ez ta ezer be ez. Ta nik esan [nutsuan] “ese misterioso”, bidioi, handik bidetik gora, handik “puedes ir”. Ta astuen, behin pasau jakuen, astuen jaien lapikuek albueta. Baiña erdixen jaien zer bat –ez dao ondo, ala?–, erdixen jaien zesto haundi bat zerakin, peskadillatxuekin beteta, ezta? Danak peskadillatxuek, iguel-iguelak, peskadillatxuek, peskadillatxuek. Ta hortixik gora doiela, ebatu utsen nahar batek, bota utsen zeroi, peskadilla zestue “blasta!”. Ta euen e, lokotzara baltza, gora ta behera, bihorrak be ibiltten [zien] igual ta eurak, eta, gora ta behera, lokotzarak, lur baltza, lurre lohi-lohi-lohi-lohixe. Bal-baltza. Han batu [eskuekin], hor askie euen, askan garbi-garbi-garbi ein, ifini lehelengo moduen, ta iñok ez utsen igerriko. Haik garbi-garbi eindda eruen zittuen, askan garbittute. Ta gixajuek iguel gosiaz jan, haik goixen

euzenak. Baiña haik jan ondo eitten euen e, kozinie hor behien ta jan ta ondo emuten euen. Jana ona ekarten utsen. Ta dirue asko ibiltten euela esaten euen haik. Guri "ra!". Honeik metalok, dalakuok, han baldetxora botaten uskun, ta ikusi be...

-Gero diru horrek balixo euen ezertarako?

-A a, ba gero, gero erretirau zien diruok eta.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-01-23

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com